

УДК 94(477.51/54)(082.1)
К59

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), д-р. іст. наук;
Кривошея І. І. (Умань), д-р. іст. наук;
Осадчий Є. М. (Суми), канд. іст. наук;
Раєвський С. М. (Київ), канд. іст. наук;
Скирда В. В. (Харків), канд. іст. наук;
Супруненко О. Б. (Полтава), канд. іст. наук;
Тітова О. М. (Київ), канд. іст. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням Вченої ради
Сумського державного університету
(протокол № 4 від 10.12.2015 р.)

Козацькі старожитності Лівобережжя Дніпра XV-XVIII століття :
зб. матер. І Міжрег. археолог. чит. (Охтирка, 19-20 жовтня 2015 р.) / ред.
колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, І. І. Кривошея та ін. – Суми :
Сумський державний університет, 2015. – 140 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів,
студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках
І Міжрегіональних археологічних читань «Козацькі старожитності
Лівобережжя Дніпра XV-XVIII століття», присвяченої актуальним
питанням історії та археології Лівобережної України.

На обкладинці використано фрагмент карти Г. де Боплана та малюнок-
реконструкцію проїзної башти Охтирської фортеці середини XVII ст. О. Бондаря.

© КЗ «Охтирський міський краєзнавчий музей», 2015
© Сумський державний університет, 2015
© Автори, 2015

**ПРАЦІ С. В. БОРОДАЄВСЬКОГО
У ЧАСОПИСАХ БАЛКАНСЬКИХ КРАЇН***

Охтирщина – багатий край на таланти. Тут народилося чимало відомих не тільки в Україні і Росії, але й у світі громадсько-політичних і військових діячів, письменників і поетів, акторів і художників, педагогів і науковців. До цієї когорти уродженців краю належить і Сергій Васильович Бородаєвський (1870-1942). Юрист, економіст, професор, урядовець, він більше 20 років вимушено перебував в еміграції, проте і там відзначився на науково-освітній, громадській та публіцистичній нивах. Його творча спадщина налічує близько 50 великих наукових праць, понад 500 фахових статей, опублікованих у періодичних виданнях України, Бельгії, Великобританії, Індії, Китаю, Німеччини, Росії, США, Франції, Чехословаччини й інших країн. Чимало уваги професор кількох українських і зарубіжних вищих шкіл приділив історії кооперації у світі й окремих його регіонах. Проте поза увагою дослідників залишилися його публікації у кооперативній періодиці балканських країн. Саме тому автор ставить собі за мету визначити творчий доробок відомого кооператора, опублікований на сторінках кооперативної преси балканських країн. У даній роботі не враховані праці С. Бородаєвського про розвиток кооперації в балканських країнах, які публікувалися українською мовою в журналах, що виходили у Львові, Чернівцях, Подєбрадах та Празі.

Біографія Сергія Васильовича Бородаєвського вже знайшла широке висвітлення як у зарубіжній і вітчизняній науковій періодиці й енциклопедично-довідкових виданнях. У 2010 р. з нагоди 140-річчя від дня народження вченого побачив світ і його біобібліографічний покажчик [5].

Народився Сергій Васильович 28 серпня 1870 р. в Охтирці в родині титулярного радника Василя Йосиповича Бородаєвського. Закінчив юридичний факультет Харківського університету. Наприкінці 1890-х рр. переїхав до Петербурга, де працював на різноманітних посадах в інспекції Державного банку, Управлінні у справах дрібного кредиту, Міністерстві торгівлі і промисловості. Одночасно був спочатку секретарем, а потім і головою відділу Петербурзького відділення Комітету щодо сільських ощадно-позичкових і

---

*Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №15.01.10-01.15/17.3Ф «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

промислових товариств. Брав участь у міжнародних, всеросійських та регіональних кооперативних та сільськогосподарських з'їздах.

З 1900 р. С. Бородаєвський майже щороку виїжджав за кордон (Австро-Угорщина, Німеччина, Франція) з метою вивчення кооперативного досвіду. Під час Першої балканської війни 1912-1913 рр. вчений був одним з організаторів збору коштів для болгар, які воювали проти османських завойовників [6, с. 18-19]. До революційних подій 1917-1921 рр. вийшли його праці про установи дрібного кредиту в Румунії [4], кооперацію серед слов'янських народів, в тому числі болгар, сербів, словенців та хорватів [3].

Набувши досвіду роботи у державних установах та кооперативах, С. Бородаєвський зайнявся викладацькою і науковою діяльністю. Викладав історію та теорію кооперації на курсах Победінського та в Політехнічному інституті в Петербурзі (Петрограді). Публікував свої роботи у Бельгії, Італії та Франції.

Після жовтневого перевороту 1917 р. Сергій Васильович залишив державну службу і повернувся в Україну. За часів Української Держави обіймав посаду товариша (заступника) міністра торгу і промисловості. У січні 1919 р. в Одесі виконував важливе доручення Уряду УНР – у складі делегації вів переговори з представниками країн Антанти щодо визнання УНР. Брав активну участь у формуванні національних кооперативних установ. Організував й очолив Раду Всеукраїнського об'єднання виробничих кооперативів «Трудсоюз». Водночас читає лекції з історії кооперації в Західній Європі.

У грудні 1919 р. Сергій Васильович змушений був емігрувати. Виїхав до Стамбула, звідти – до Франції. У 1921-1922 рр. працював у Міжнародній академії в Брюсселі та Російському відділі Паризького університету. З лютого 1923 р. і до кінця життя жив у Чехословаччині, був професором Українського вільного університету, Українського технічно-господарського й Українського соціологічного інститутів в Празі та Української господарської академії в Подебрадах, членом Міжнародного інституту кооперативних студій у Базелі (Швейцарія).

Помер С. Бородаєвський 1942 р. у Празі, де і похований на Ольшанському кладовищі.

Празький період його життя був плідним на науковій ниві. Праці вченого публікувалися у кооперативних і наукових виданнях 20 країн світу, в тому числі в балканських країнах. Про розвиток різноманітних видів кооперації у світі, в тому числі і на Балканах, йшлося у двох виданнях його фундаментальної праці з історії кооперації [1-2].

У таких кооперативних виданнях Югославії, як «*Zadrugar*» (Спліт), «*Zadruhni vestnik*» і «*Narodni gospodar*» (Любляна) та

«Земљорадничка Задруга» (Смедерево, Белград) було опубліковано низку праць з історії кооперації й економічної ситуації в Чехословаччині: аграрну реформу, сільськогосподарські і виробничі кооперативи, вплив економічної кризи на кооперацію, німецькі сільськогосподарські кооперативи в Чехословаччині, кооперацію взагалі, хлібну монополію, Центральний союз сільськогосподарських кооперативів, ювілеї кооперації в Моравії, а також сільськогосподарську кооперацію в США.

У болгарських часописах «*Кооператор*» та «*Кооперативен подем*» (Софія) С. Бородаєвський писав про відомих діячів світової і болгарської кооперації, вплив світової економічної кризи 1929-1932 рр. на кооперацію в Чехословаччині, розвиток кооперації в Моравії напередодні Другої світової війни, Центральний союз сільськогосподарських кооперативів в Болгарії.

У румунських кооперативних журналах «*Stafeta agricola*», «*Romania agricola*», «*Argus*» та державному виданні «*Buletinul informativ Ministerului Agriculturii Rumaniei*» (Бухарест) були надруковані праці вченого про хлібну монополію в Чехословаччині, Центральний союз сільськогосподарських кооперативів у ЧСР, сільськогосподарську кооперацію в цій же країні, чехословацькі кредитні установи напередодні та під час світової економічної кризи.

Отже, Сергій Васильович Бородаєвський видав 2 монографії з історії кооперації, в яких йшлося і про балканські країни, та опублікував на сторінках кооперативних і державних періодичних видань більше 30 праць, що були присвячені різноманітним аспектам розвитку різних видів кооперації, кооперативним спілкам, окремим кооператорам, економічному розвитку переважно Чехословаччини, а також кооперативному руху в Болгарії, Румунії та Югославії. Вони були написані болгарською, румунською, сербською, словенською та хорватською мовами.

---

1. *Бородаєвський С.* Історія кооперації / С.Бородаєвський. – Прага: Укр. громадський видавничий фонд, 1925. – 438+7 с.

2. *Бородаєвський С.* Історія кооперації / С.Бородаєвський. – Подебради: Видавниче т-во при УГА, 1924. – II+658+IX с.

3. *Бородаєвський С.* Кооперация среди славян / С.Бородаєвський. – СПб.: Издание Управления по делам мелкого кредита, 1912. – II+VIII+80 с.

4. *Бородаєвський С.* Организация мелкого народного кредита в Румынии. Справка / С.Бородаєвський. – СПб.: Типография В.Киршбаума, 1902. – 25 с.

5. Бородаєвський Сергій Васильович: Короткий біобібліографічний показчик / Сумський державний університет; уклад.: В.М.Власенко, О.В.Глушан. – Суми: ФОП І.М.Панасенко, 2010. – 88 с.

6. Вниманию кооператоров // Вестник мелкого кредита. – 1913. – №11. – С. 421-422.